

HAVAAKHAP NAUNAIJAUTIT

Havaakhap Atia

Munariblugit ingutaarutit, najugait atuqtaujut, uvvalu tamaat aanniaqtailinikkut uvvalu auladjutait Ukiuqtaqtumi iqalukhiuqtut tamainnit imap uvvalu tarjumi avatingit Iqaluktuuttiami najugaani

Havanguyuq Unniqtuta

Imarmiuttat atugakhaliurnirmullu – pidjutit ilitturnaqtut amigaittunik iqalukhiuktukhanik nirjutinik – akunnganik Inuit inuuhirinnaqtumiglu, pitquhiqtuqpaktunik, uvuunalu havaakhaliurnirmullu aullaqtirutikhanik. Kangiqhigiami avatinganik aquttut iqalungnik piinariaalaqininga qanurittaakhaaniglu pipuni qilaminnuaq aallannguqtuq Ukiuqtaqtumi ihariagijaujuq naunairiami pihimmaaqtuq nungulaittumut piinariaalaqiningalu. Hivitujumik (> 15nik ukiunik) ihivriurnikkut pinahuarutit Iqaluktuuttiami titiraqtut najugait, atukaffaaqtut, uvvalu iqaijarnikkut pidjutit najugait aturningit uvvalu nuutirniit Ukiuqtaqtumi Iqalukpit. Atuqtugut kibluqhimajunik upautidjutit, ilaliutiblugit uuktuutinirnunut nirjutit ingilraliningit, ingattaqhimailinirnut, nunami iqaijarnikkut, halumailrunik munaridjutinik, uvvalu tarjutigut iqaijarnikkut. Hamani, piniaqtugut nappaqtigijaangat ukuninga aulahimmaaqtuq ihivriudjutikharnik pidjutikharnik kihimi anginirmik tikiutijaangat havaakhangit taimaa angiglijuumirutikharnik auladjutikharnik, iqaijaliqinikkut, unalu nunami ihivriurutikharnik qaffiujunik pitquhiliqinikkut akhuurnaqtunik iqalungnik huradjanik taimaittunik tahirmi ihuuq, uugak (ogac) halumailrungillu kanajuq (kanayok). Naunaijainikkut naunaijainiq atuqtauniaqtuq munarigiami ingilraninga, pitquhinga, najugangillu aturninga, ilitarigiamilu hivitujut najugangit ukunatitut tahapkuat atuqtaujut akhuraaluk amihuuniglu huradjanik akhuurninganik. Una pidjuhiq ilalik naunaipkutat mikijut atatat timingat ilulia iqalungnut tamnaunia “turaangajut” tapkunangga apjaqturnit pidjutaunia pijauniat ihumani tarjumi halumajut imaq avatait. Iqaijarnikkut aktilaangit atuqtauniaqtut naunaijariangani uunarniit uvvalu aniqhaarut aallannurningit (tamarnik ukiutigit uvvalu qilamik aallannguqtirningit) aanniaqtailinikkut uvvalu auladjutainun iqalukhiuqtut. Una havaakhaq ilauqarniaqtuq qaffiujunik atuqtakharnik aulahimajut talvuuna iqalungnik inuuhirinikkut taimaittunik uummatiliqinikkut auladjutikharnik, auladjutikharniglu, unalu qullirutikharnik. Naunaijaqhugit naunaijautit tunihiniaqtut kangiqhidjutinik uunarniitigut atuqtaujut iqalukhiuqtunit kitut ilaujut kangiqhidjutinik mikhaagut iqaijarnikkut. Havagvik nalunaqtuliqinikkut taapkua pidjutigijait idjuhiit, hulaqutit, ilauqatigiingnirmullu hunat taapkua hivuuranaqtut avatiptingnut havaktaujukhat ihivriuriangani qanurittut amigainingilu halumailrut, ukualu palaastiit, umiat/uqhurjuat halumailrut, PFAS-lu, nunagijainit nunami ilagiarutini ihuaqutini, uqhurnik, aullaqtittijaanganilu ukuninga halumailrunik. Naluuyaqtut naunaiyagakhat atuqtauniaqtut naunaiyagiangani ikayuutit uvalu akyaqlugit hapkua halumailgut avatingini uvalu huradjaat ihivgiugutit naunaiyagiangani halumailgut avatingitigut. Hapkuat imarmiutanik qangiutivaktun ihivriudjutikharnik nan’ngaridjutit 10-nik ukiunganik aulahimaanginaqtun ihivriudjutikharnik aulatitivakhimayut Nunavunmi talvuuna Naluujaqtut Nunarjuami Aitturnikkut Uuktuutit (AQUA-GAPS) qaritaujaliqidjutitigun Avatiliqijitkullu Hilaup Aallannguqtirninga Kanatami. Ihivriudjutikhangit qaanganiitunik imarnik, imarmiuttanik mahaktiqhimajuniglu

qaanganiitunik nunangit, Unalu Iqalukpiit kakijautikhangit atuqtauniaqtun kiujaangat apiqquotingnik ihumagijauhijumajuniglu talvannga Ekaluktutiak Anguniaqtit Naniriaqtunullu Katimajiit EHTO-mit nunallaanilu ilaqatigiiktunik talvuuna halumaittunik talvuuna nunap qiqaumaninga mahaktiqpallianiaqtun akhuurnaqtunik iqalungnik nunagijainiglu. Imarmik naunaijagakhat pijauniaqut 1 L qipliqutut haviit, hikuliat, uvvalu/uvvaluniit ajurnaqqiaktuq, qullirmik, ihuaqhijuminaqtumik maniktuq halumailrut piliuqtauhimajuq qiplariktunnuat halumailrut, atuqtaujuq palaastik puukhanik, niqinik puukhanik, aallaniglu puuqhimajunik imarmik hikuliat (40 L/ukiuq). Nunavaluit naunaijagakhat pijauniaqut 100-500 ml whirl-pak puukattaq taamnaluvvaluniit qipliqutut haviit/hikuliaq puukhangit (20 L/ukiuq). Piplugit imait nunalu naunaijagakhat, kangiqhilirniaqtugut halumailrut itilijut ihariagijaujunik iqaluit najugainik, halumailruniglu atuqtaujuq naunaijaijut piniqhalihaliqhutik (ilaa, nunap qiqumaninga auktuqpallianiganik, kuvigarvikhat, uhidjutit); talvuuna, ilittuqhajjaangat pijumalluaqtainik halumaittunik munaqidjutikharnik Ukiuktaqtuni atuqpakhimajainik qilaminnuaq. Imaaluvutaat havaqatigiingningit havaktauniaqtut qiniqhialutik akhaluutunik iqalungnik huradjanik qanuriningit tamarnik imap uvvalu tarjumi. Tattit iluani, qiniqhianiaqtugut qanuq iqalugait najugait atuqtaujut atadjutiqaqtut ukiutigut uvvalu uqhurjujanik auladjutainik upalungaijautini aulaningit uvvalu amigainingit. Aturlutik nivjaujanik tarjumi avatingnit, ihivriurniaqtugut tarjum natqua nauttiat Iqaluktuuttiami najugaani akhuurnaqtun tarjumi aujumi nirijaangat najugaingit talvani Iqalukpiit aallaniglu iqalungnik huradjanik. Kingulliqpamik, aturniaqtugut avatiliqinikkut DNA (eDNA) hanaqidjutikharnik ikajurianganik naunaijaijaangat ukiungani najugaanilu naunairutiqaqtun talvani nunamiittunik amigaitilaangillu ukuninga iqalungnik huradjanik. Amigainiqhat havaat pijutiqaqniaqtut nunagiyauyumi Iqaluktuuttiami havaktunik igluqaqtunik talvani Kanatamiut Qutiktumi Ilituqhaivikmi Havakviuyumi (CHARS) kihiani malruuknik 5-nit 10-ni ubluni aulaaqtitiyuni maniqami atuni ukiumi. Tangmarviit piqarniaqtut 4-nik inungnik atauttimut 80-inungnik katimajaqturviujuni ubluni atauhirmi ukiumi. Ikajuqtigiit havaqatiqaqtut qaniniqhanik havaqatigiingninginik Ekaluktutiak Angunahuaqtit Timiujuni (EHTO) > 16-ni ukiuni katimajinilu pipkaijut ikajuutunik ikajuqtigiilluarninginik havaami, ikajuqhutik naunaijagaxanik aulaninginik (ilaujullu havaktikhaqhiurianganik nunagijaujumi ajunngittut) timiujullu aippaagutuaraangat nunagijaujumi uqaqatigiigutunik huliviujunik. Tamainnit, atulirumajaujuq havaaq ikajuutauniaqtuq angijumik kangiqhidjutiptiongnik hilap aallanngurninganik akturnniginik iqalukhiuqtuni iqalukhiuqtulu ikajurninginik. Taimailiurniaqtuq hivitujumik munaqidjutinik halumailrunik aulaningit, iqaluit idjuhiit uvvalu havauhiit ilaujut iqaijarnikkut najugait idjuhiit. Taimaalu, katitiqhugit naunaijautit mikitqiatigut niqitigut pidjutait uvvalu imarmiuttanik najugait, una havaaq tunngaviqarniaqtuq nunami-pihimajut munaqidjutikkut upautiniq pitquhikkut uvvalu maniliurnikkut akhuurnaqtut Ukiuqtaqtumi iqalukhiuqtut huradjat.